

3. Кукіль Н. Григорій Синиця і мозаїчний комплекс школи № 5 м. Донецька (1965–1966 р.). *Студії мистецтвознавчі*. 2018. № 4. С. 50–62.
4. Огнева Л. Міфи та легенди на стінах донецької школи № 5 [про мозаїки художників-шістдесятників]. Донецьк, 2009. 40 с.
5. Огнева Л. Перлини українського монументального мистецтва на Донеччині. Івано-Франківськ: Лілея НВ, 2008. 52 с.

Марущак Віктор

В. СОСЮРА – ПОЕТ І ПАТРІОТ УКРАЇНИ

***Анотація.** На базі поглибленого прочитання творів поета і новітньої літератури розкривається доля одного зі своєрідних дарувань, митця-пошукача, свого погляду на історію своєї батьківщини та України. Як результат, складається образ великого поета-патріота з важкою долею в умовах тоталітаризму.*

***Ключові слова:** тоталітаризм, поет-патріот, Володимир Миколайович Сосюра.*

***Abstract.** On the basis of a comprehensive reading and analysis of the poet's own writings and contemporary literature, this article details the fate of a uniquely gifted, soul-searching artist, along with revealing his views on the history of his regional homelands and on Ukraine as a whole. As a result, it showcases the image of a great, patriotic poet, doomed to suffer under totalitarianism.*

***Keywords:** totalitarianism, poet-patriot, Volodymyr Sosiura.*

Володимир Миколайович Сосюра народився 6 січня 1898 р. в селищі станції Дебальцеве на Донеччині. У подальшому любов до рідного краю стала провідним мотивом його поетичної творчості. Дитячі роки поета минали в с. Третя Рота (нині м. Верхнє) у старому будинку над берегом Дінця.

Щоб якось утримувати сім'ю, батькові, виходцеві з селян, кресляру за фахом, доводилося часто змінювати професії: він був шахтарем, будівельником, землеміром, писарем, мандрівним учителем. Гарно малював і віршував. У пошуках роботи побував у Харкові, Воронежі, на Кавказі. Мати, людина лагідної вдачі, часто співала народні пісні. Любов батьків до мелодійного слова передалася і дітям.

Початкову освіту хлопець здобув у двокласній школі в рідному селищі. Вчився майбутній поет добре, і після закінчення одержав похвальний лист і зібрання творів Гоголя.

Батько помер рано, а на Володимира, старшого в сім'ї, випали турботи про сімох менших братів і сестер. Одинадцяти років хлопець пішов працювати до бондарного цеху содового заводу, наймитував у багатіїв. Дванадцяти років спустився в шахту коногоном, а потім працював телефоністом, чорноробом, не цурався випадкових заробітків. Влітку працював, узимку ходив до школи. Деякий час вчився у сільськогосподарській школі на станції Яма.

Володимир багато читає. Його серце окрилювали Шевченкові пісні. Захоплюється творами І. Франка, Лесі Українки, О. Пушкіна, М. Лермонтова, О. Некрасова. Пробоє і свої сили в поезії – спочатку російською, а потім українською мовою.

14 жовтня 1917 р. Лисичанська газета «Голос рабочего» друкує його вірш «Плач волн», згодом – перший вірш українською мовою «Чи вже не пора», а наприкінці жовтня – «Товаришу», написаний у стилі революційного маршу.

У 1918 р. у складі робітничої дружини содового заводу В. Сосюра бере участь у повстанні проти кайзерівських військ, стає козаком петлюрівської армії, входить до особистої варти самого Петлюри. Згодом він втік з її лав і потрапив в полон до денікінців. Його розстрілювали як петлюрівця, але рана виявилася не смертельною, і поет вижив. Судив В. Сосюру і червоний ревтрибунал, і тільки мудрість голови трибуналу, котрий розгледів у хлопчині поета, врятувала йому життя. У 1920 р. В. Сосюра опинився в Одесі, де його, хворого на тиф, прийняли до своїх лав бійці Червоної армії. У 1920–1921 рр. він воює з білополяками та армією Нестора Махна. Це роздвоєння Сосюри-поета на націоналіста і комуніста призводить до постійної внутрішньої боротьби [1].

Трагедія В. Сосюри схожа з трагедією М. Хвильового. Різниця тільки в тому, що Сосюра лишився жити далі з тягарем своєї двоїстості, а Хвильовий не витримав внутрішнього конфлікту й покінчив життя самогубством. А дві особистості Сосюри, щоб жити, змушені були піти на компроміс і поділити сфери вияву: комуніст існує в розумовому сприйнятті дійсності, а українець неподільно панує у сфері почуття.

Отже, в кожному з тих його віршів, де наявні обидва ці елементи, немає взаємопроникнення цих сфер, хоча водночас обидва Сосюри дуже щирі. Взагалі Сосюра щирий і як поет, і як людина. І зовсім ясно, що у радянської влади не було жодних підстав звинувачувати його в зраді. Адже він тільки в серці українець, але це не його провина, це його нещастя.

Рання поезія Володимира Сосюри вбирала художні здобутки різних стилів і течій того часу (символізму, імпресіонізму) і вилилася у риси його власного стилю: романтика боротьби й кохання, любов до життя, злиття суб'єкта лірики з навколишньою дійсністю. У 1921 р. побачила світ перша збірка Сосюри «Поезії» (за деякими документами, першу збірку поезій, видану 1918 р., було загублено). Цього ж 1921 р. виходить поема «Червона зима», яка зробила Сосюру знаменитим [2].

Після закінчення громадянської війни Сосюра поселився в Харкові і повністю віддався літературній роботі. Упродовж 1922–1923 рр. навчався в Комуністичному університеті імені Артема, а потім два роки – на робфаці Харківського інституту народної освіти.

Гучну славу принесли Сосюрі перші збірки – «Поезії» (1921 р.) та «Червона зима» (1922 р.). Вчорашній воїн щиро й безпосередньо, з ліричною

теплотою розповідає про пережите. Темі громадянської війни присвячено також поеми «1917 рік» (1921 р.), «Оксана» (1922 р.), багато віршів.

У деяких творах В. Сосюра цих років зазвучали мотиви розгубленості. Чудовий вірш «Місто» починається мальовничим пейзажем: «Од трамваїв синє-синє місто, золоті од ліхтарів сніги...». Але людині в ньому жити дискомфортно, бо «місто взяло в ромби і квадрати всі думки, всі пориви мої». Ось чому поет лине думкою в рідну Третю Роту.

Пам'ять про полеглих ніколи не згасала у серці поета. Учасник революційних подій В. Сосюра свої враження від пережитого передав так щиро й сердечно, що не повірити в правдивість його поетичних переконань просто неможливо. Впродовж всього творчого життя В. Сосюра не написав жодного байдужого рядка.

У 1941 р. поет був евакуйований до Башкирії, згодом працював в Українському радіокомітеті в Москві, а в 1943 р. входив до редакції фронтової газети «За честь Батьківщини».

Лірику В. Сосюра років Другої світової війни проймають два мотиви. Це – показ людського горя і віра в перемогу. Повоєнна творчість поета – це новий злет його самобутнього таланту. За збірку поезій «Щоб сади шуміли» Сосюра був удостоєний Державної премії I ступеня (1949 р.), а за книги «Ластівки на сонці» та «Щастя сім'ї трудової» – Державної премії імені Тараса Шевченка (1963 р.) [3].

Безліч творів В. Сосюра присвячено патріотичній темі. Впродовж цілого життя він сповідався в любові та клявся у вірності рідній землі. Причому образ Вітчизни поступово розростається – від степів Донеччини до всієї української землі з «ясними зорями» й «тихими водами». Після смерті Сталіна 1953 р. зникла загроза, яка нависла над Сосурою. І тоді з'являються нові книги віршів «За мир» (1953 р.), «На струнах серця» (1955 р.), «Солов'їні далі» (1957 р.). В. Сосюра завершує свої давні задуми, які переслідували його з двадцятих років, в результаті чого народжуються повість «Третя Рота», поеми «Розстріляне безсмертя» та «Мазепа». Тема України знаходить своє продовження і в темі рідної мови, яку він пристрасно любив, оберігав і збагачував. У вірші «Як не любити рідну мову» (1959 р.) йдеться про значення мови, адже «мова – це душа народу, народ без мови – не народ». 8 січня 1965 р. обірвалася доля талановитого патріота.

Джерела та література

1. Моренець В. Володимир Сосюра. Київ: Дніпро, 1990. 262 с.
2. Сосюра В. Всім серцем любить Україну: Вибрані твори. Київ, 2003. 270 с.
3. Гальченко С. А. Сосюра Володимир Миколайович. Енциклопедія історії України: у 10-ти т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. Київ: Наук. думка, 2012. Т. 9. С. 715.